

Kincses Kolozsvár nyíregyházi írója Beszélgetés Antal Balázssal

Antal Balázs több éve a Nyelv- és Irodalomtudományi Intézet tanáraként dolgozik azon, hogy diákjai (köztük én is) jártasságot szerezzenek az irodalom nagyjainak munkásságában. 2016. november 28-án Kemény Zsigmond Irodalmi Díjat vehetett át, melyhez szívből gratulálok a diáktársaim és a magam nevében!

A Kemény Zsigmond-díjat most adták át első ízben — méghozzá tanár úrnak. Mit kell tudnunk erről a díjról? Milyen érzés egy díjat elsőnek megkapni?

A Kemény Zsigmond-díjat a kolozsvári Helikon folyóirat alapította azzal a céllal, hogy a lap egy adott évfolyamában megjelent írások közül a szerkesztők által legjobbnak vélt(ek) szerzőjét jutalmazza vele, olyan szerzőt, aki szorosabban, hosszabb ideje kötődik a laphoz. A Helikon jelentős, komoly műhely. A romániai forradalomig *Utunk* néven megjelent hetilap utódja, ilyen módon a második világháború utáni romániai magyar irodalom egyik legfontosabb fóruma, ahol minden komoly erdélyi szerző publikált. A forradalom után újjászervezett lap pedig a nevével a két világháború közötti transzilvánista mozgalom eszmeiségéhez kapcsolódik. Számomra azért is nagyon fontos elismerés ez, mert az *Utunk* műhelye irodalomtörténeti kutatásaimban régóta fontos helyen szerepel, nem mellesleg e kutatásokat éppen a kolozsvári egyetem doktoriskolájában kezdtem el, s abban az időben lettem a folyóirat szerzője is. Akkor még Szilágyi István Kossuth-díjas író, többek közt a *Kő hull apadó kútba* szerzője volt a lap főszerkesztője, akivel nagyon jó viszonyban állok a mai napig is. Nagyon megtisztelő volt, mikor a díjátadón ő is szólásra emelkedett, s a díjalapítás szándékáról, illetve az első díjazottról, azaz rólam is beszélt. Az eltelt évek során a lap több rovatába is írtam, általában felkérésre. Közöltem tanulmányokat, rengeteg kritikát, novellákat, illetve egyszer még nekrológot is — nahát, az nem volt olyan jó érzés sajnos... S most is, a díjátadó előtt, s másnap délelőtt is a szerkesztőségben már a jövő évi — most már az idej — munkákról egyeztetünk. A Helikon szerkesztősége biztos pont számomra Kolozsváron, amikor ott járok, szerkesztői, Demeter Zsuzsa, Papp Attila Zsolt vagy Karácsonyi Zsolt remek emberek és fontos kollégák.

Mely írásaiért kapta a díjat?

A 2016-os évfolyamban több kritikát is írtam a lapba, illetve két tematikus szám szépirodalmi rovatában is felkértek a közreműködésre. Az egyik a Bodor Ádám nyolcvanadik születésnapjára összeállított szám volt, a másik pedig a(z) elsősorban a magyar) sci-fi múltját és jelenét áttekintő lapszám. Számomra különösen a Bodor Ádám előtt tisztelgő blokkba való írás volt nagy öröm és nagy kihívás. A szerkesztők előre megadtak egynehány Bodor Ádám-mondatot, s a felkért szerzőknek azok felhasználásával kellett szöveget írniuk. Hogy mindez hogyan sikerült, el lehet online is olvasni már, az egész összeállítással együtt ezen a linken: <http://helikon.ro/bodor-adam-80/>. Ami pedig a kritikákat illeti, három remek erdélyi illetőségű szerző új könyvéről írtam az évfolyamban: Márton Evelin lírai regényéről, az idén a Magyar Köztársaság Babérkoszorújával kitüntetett nagy költő, Király László új kötetéről, illetve Szabó Róbert Csaba igazán figyelemre méltó, az erdélyi történelem második világháború utáni, mifelénk kevésbé ismert szereplőinek, a hegyi haramiáknak a történetét elbeszélő regényéről. Mindezek elérhetőek, vagy hamarosan elérhetőek lesznek a folyóirat portálján.

Keveset tudunk a tanáraink lektúrirodalom iránti érdeklődéséről, hiszen az órákon nem nagyon tanulunk sem sci-firől, sem krimiről, sem bármi hasonló, könnyedebb témáról. Épp

ezért szeretném kérdezni A Kreón bolygó költői című novelláról, amelyből a Kemény Zsigmond-díj átadóján részletet olvasott fel Tanár úr, s amelyet a tudósításokban külön ki is emeltek a díj odaítélésének okaként... Hogy is van ez?! Tanár úr minket, a hallgatóit olykor kimondottan nehéz művek olvasására akarja rávenni, míg titokban a könnyű műfajokban próbálja meg magát?

Igazából csak az a bizonyos tudósítás emelte ki külön a sci-fi számban megjelent novellát, mint a díj megkülönböztetett okát, énnekem senki sem mondott ilyesmit, illetve a méltatásokban sem kapott nagyobb szerepet más munkáimnál. Számomra az csak egy az öt írásból — s a Bodor Ádám-számban megjelent szöveg meg a szívemnek sokkal kedvesebb. Különbösen a sci-fihez nagy kamaszkori olvasmányélményeim kötődnek — bár inkább fantasy rajongó voltam Tolkien okán, aki nekem mindig is inkább könyvélmény marad, mint filmes, hiszen a filmfeldogozás idején már felnőtt ember voltam. Ilyen öreg vagyok. Nos, utólag visszanézve, beleolvasva egy-két akkori kedvencembe, ma már nehezen tudom elgondolni, mit élvezhettem a sokszor olvashatatlanul rossz szövegeken. Természetesen nem Tolkienre gondolok, a *Gyűrűk ura* felnőtt fejjel újraolvasva is ugyanolyan ütős élményem. Egy-egy jó sci-fit minden évben megengedek magamnak — Iain M. Banks, Dan Simmons vagy Philip K. Dick időnként kikövetelik maguknak az időt, és ki is tudnak kapcsolni, bár két sci-fi regényt egymás után már vért izzadva olvasok csak el. Fantasyból meg néha egy is sok ma már. Belekezdtem *A tűz és jég dala* ciklusba, ami ugye a *Trónok harca* filmsorozat alapja, de ebben a terjedelemben inkább untatnak ezek, a számomra önmagukba záródó álhistorikus történetek. Ha már fantázia, akkor inkább egy jó kis gótikus horror — bár az ilyesmi meg inkább intellektuális élmény, ahogy mondani szokás. Mindenesetre már vagy tíz éve készült Papp Attila Zsolt, a Helikon szerkesztője, hogy legyen egy tematikus sci-fi száma a folyóiratnak, mint ahogy én is terveztem, hogy egyszer kellene írni valami zsánerbe vágó szöveget. Majd ha fagy, hó lesz nagy. Amikor tavaly tavasszal megkeresett, hogy eljött az idő, azonnal igent mondtam a felkérésre — aztán meg csak ültem tanácstalanul. A kortárs sci-fi divatos művei nagyon sokszor csak (ál)technokrata akcióközpontú történetek, ezeket elolvasni sem nagyon érte meg, amikor megtettem, úgyhogy ilyet nem nagyon akartam írni. Az irodalomhoz értek, annyira-amennyire, és ez kiaknázatlan terület a sci-fiben (leszámítva az említett Dan Simmonst), úgyhogy ezen kezdtem el töprengeni. Ebből először egy vidám írás született, amelyet a Vidor Fesztiválon olvastam fel, s amely, ha minden igaz, a Karádi tanár úr főszerkesztette Szabolcs-szatmár-beregi Szemlében meg is jelenik majd. De azért a kortárs világirodalmi órákon az ajánlott olvasmányok között szerepel nálam az említett Philip K. Dick is, s a műfajhatárok fellazítása és átlépése is helyet kap mindig az előadásokon. Illetve egy régebbi, XIX. századi prózával foglalkozó stúdiumon meg a gótikus rémtörténetek és a romantikában kibontakozó fantasztikus irodalom is ott szerepelt a tételek közt. Csak hát annyi nagyszerű dolog van az irodalomban, ami időtállóbbnak látszik ezeknél...

Hogy születik meg egy írás a tanár úr műhelyében? A cím vagy a szöveg van meg előbb? Vannak konkrétan kitűzött célok egy-egy írás elkészítésekor?

A konkrétan kitűzött cél a legtöbb esetben egy dátum és egy leütésszám. Kritikák esetében ez mindig így van, hiszen az ilyesmit az ember megbízás alapján írja: a szerkesztőségek megmondják, melyik lapszámukba, milyen határidőre kérik a kritikát, és milyen terjedelemben számítanak rá. A szépirásnál is vannak esetenként dátumok, például a Helikon két említett tematikus összeállítása esetében ketyegett az óra, és azt is lehetett tudni, lévén, hogy újságformátumú ez a folyóirat, hogy nem tudnak irdatlan hosszú írásokat közölni. Tudom, hogy ez nagyon prózaian hangzik, de körülbelül ilyenek a kézzel fogható célok egy-egy munka esetében. Az ideális persze az, amikor nincsen se terjedelmi korlát, se olyan

nagyon szorosan értett határidő, és tényleg az dönt el mindent, hogy mennyire futja egy-egy munkából, hogy szerintem mennyi szufla van egy ötletben, egy témában. A tanulmányok, az elbeszélések jobbra így születnek. Ám ezenkívül minden szöveg különbözőféleképpen készül, alapvetően a típusa szerint. Egy-egy izgalmas szerző, mű vagy művek közötti párbeszéd lehet egy tanulmány forrása. Egy-egy mondat, egy hangulat, egy helyszín pedig a szépírás felé terel. Legtöbb esetben hosszadalmas, utólagos gondolkodást igényel a cím — néha meg megvan mindjárt. Nem tudom, ki tudná megmondani, hogy működik ez.

Min dolgozik jelenleg tanár úr?

Töretlen lelkesedéssel foglalkozom a második világháború és a romániai forradalom közötti időszak erdélyi érdekltségű magyar irodalmával. Már évek óta írok a hatvanas-hetvenes évek abszurd prózájáról, amely az adott korszak szinte egyetlen alakuló életművét sem hagyta érintetlenül Erdélyben, de ez a téma túlnyúlik a kisebbségi irodalom érdekltségi körén, hiszen Magyarországon és egész Közép-Európában fontos beszédmóddá válik egynehány évtizeddel a nagy nyugati csúcsteljesítmények után. Remélhetőleg a nagyváradi Partiumi Területi Kutatások Intézetének programjába is be tud majd illeszkedni szép lassan ez a kutatás. Emellett az idei évben még tavasszal meg fog jelenni egy új novelláskötetem Budapesten, majd az év második felében egy verseskönyvem is a miskolci Műút folyóirat könyvsorozatában, amely folyóirat online kiadásának évek óta a munkatársa, szerkesztője vagyok. Mindezek mellett a kolozsvári Helikonnal is tovább folyik a közös munka, egy olyan új kritikai sorozatot tervez indítani a lap, ahol pályakezdő erdélyi írók könyveiről két kritikus ír párhuzamos kritikát, nyilván ilyen formában a legfiatalabb írókat és költőket igyekszik támogatni a folyóirat. Szóval van tennivalóm akkor is, amikor éppen nem tartok órát, és nem is az óráimra készülök.

Köszönöm szépen, hogy sűrű teendői közepette időt szakított rám, és válaszolt a kérdéseimre. További munkáihoz sok sikert kívánok! Biztos vagyok abban, hogy több alkalommal is olvashatjuk még a nevét a díjazottak között a jövőben.

Az interjút készítette: Nagy Henrietta